

VLAAMSE OUDERENRAAD

Memorandum naar aanleiding van de Europese verkiezingen van mei 2014

Naar een sociaal, inclusief en leeftijdsvriendelijk Europa

Memorandum naar aanleiding van de Europese verkiezingen van mei 2014

Naar een sociaal, inclusief en leeftijdsvriendelijk Europa

Inleiding	3
Armoedebestrijding en sociale inclusie	4
Een gebalanceerd Europees Semester	4
Doelgerichte armoedebestrijding	4
Gebalanceerde pensioenhervormingen.....	5
Economie en arbeid	5
Economisch en financieel toezicht	5
Voldoende aangepast en kwalitatief werk.....	6
Maatschappelijke participatie	7
Volwaardige politieke participatie.....	7
Levenslang leren.....	7
Aandacht voor diversiteit en non-discriminatie	8
Informatie en sensibilisering.....	8
Gezondheid en welzijn	9
Kwaliteitsvolle, toegankelijke en betaalbare zorg.....	9
Erkenning van informele zorg.....	10
Belang van preventie.....	10
Klimaat en duurzame ontwikkeling	11
Leeftijdsvriendelijke omgevingen	11
Samenwerking rond demografische veranderingen.....	11
Mobiliteit in Europa	12
Bouwen aan een evenwichtig woonbeleid	12

Inleiding

Actief ouder worden en solidariteit tussen generaties. Met deze doelstellingen, die centraal stonden in het Europees Jaar 2012, engageerde de Europese Unie zich expliciet voor het uitdenken van inclusieve antwoorden voor onze toekomstige samenleving. Naast klimaatsverandering en het bouwen aan een duurzaam economisch herstel vormen de demografische verschuivingen die zich momenteel in heel Europa voordoen immers de belangrijkste maatschappelijke uitdaging voor de komende jaren. De veroudering van de bevolking stelt ons voor een aantal uitgesproken vraagstukken, niet in het minst met betrekking tot de organisatie van de zorg en de sociale zekerheid. Maar tegelijk brengt langer leven ook heel wat voordelen en opportuniteiten met zich mee, die deze maatschappelijke uitdagingen kunnen helpen dragen. Om die zo goed mogelijk te benutten, is een brede aanpak met doelgerichte maatregelen op elk beleidsniveau noodzakelijk.

Door verschillende richtlijnen, verordeningen, fondsen en actieplannen speelt de Europese Unie een uitgesproken rol op vlak van racisme- en discriminatiebestrijding, pensioen- en arbeidsmarkthervormingen, levenslang leren, toegankelijke diensten en informatie, energie-efficiëntie, consumentenbescherming, gezondheidszorg en patiëntenrechten. Deze maatregelen hebben een aanzienlijke impact op het leven van de huidige en toekomstige ouderen.

Toch toont het Europees project nog serieuze tekortkomingen. Op sociaal vlak blijven de ambities al te vaak beperkt tot vrijblijvende engagementen en samenwerking. Het structurele gebrek aan inspraak in en transparantie van het Europees beleid verzwakt de legitimiteit van de Unie bij haar eigen burgers. En daarnaast heeft de afgelopen jaren de economische crisis haar tol geëist, ook bij ouderen. Dit zowel door de individuele financiële problemen die er rechtstreeks uit voortkomen, als door de vele beleidsmaatregelen met een al te eenzijdige focus op competitiviteit en besparingen. Dit beleid brengt bovendien de realisatie van de EU 2020-doelstellingen in gevaar, zeker op sociaal vlak. Tot slot ontbreekt het, zelfs na het Europees Jaar voor actief ouder worden, nog steeds aan een uitgewerkte en ambitieuze beleidsvisie om de maatschappelijke uitdaging van de vergrijzing mee tegemoet te treden.

Voor de volgende Europese legislatuur ziet de Vlaamse Ouderenraad een aantal cruciale doelstellingen om de EU aan te passen aan de demografische verschuivingen die zich alsmaar sterker en sneller voordoen. De volwaardige participatie van ouderen staat daarbij centraal. Onder meer door het bestrijden van armoede, discriminatie en sociale uitsluiting, het verzekeren van een adequaat inkomen en het versterken van oudere werknemers op de arbeidsmarkt. Door te investeren in onderzoek en ontwikkeling, wat zowel het welzijn van ouderen als de economische groei en jobcreatie kan stimuleren. Door het creëren van leeftijdsvriendelijke omgevingen en door het voorzien van een toegankelijk en kwalitatief zorgaanbod. Door het garanderen van voldoende hoge pensioenen en het verankeren van de inspraak van ouderen in het beleid. Zo creëert men hefboomen die ouderen helpen een waardevolle rol in de samenleving op te nemen.

Dit alles vereist een Europese Unie die niet alleen aandacht heeft voor macro-economische evenwichten en budgettaire discipline. Het stimuleren van actief ouder worden vraagt om een aanpak die ingrijpt op alle maatschappelijke domeinen. In dit memorandum schetst de Vlaamse Ouderenraad daarom de voornaamste uitdagingen en aandachtspunten voor een sociaal, inclusief en leeftijdsvriendelijk Europa tegen 2020.

Armoedebestrijding en sociale inclusie

Een gebalanceerd Europees Semester

1. De vijf doelstellingen uit de EU 2020-strategie dienen nog steeds onverkort nagestreefd te worden, zowel op economisch, ecologisch als sociaal vlak. Cruciaal hierbij is dat alle doelstellingen op gelijke voet behandeld worden. Een doordachte balans tussen groei, innovatie, duurzaamheid en sociale inclusie is cruciaal voor de opbouw van een sterk en stabiel Europa in de 21ste eeuw. Betrokkenheid van het brede middenveld bij het opstellen van de nodige hervormingsprogramma's is daarbij noodzakelijk, zowel op nationaal als op Europees niveau.

2. In het kader van de EU 2020-strategie is de doelstelling opgenomen om het aantal mensen bedreigd met armoede of sociale uitsluiting met 20 miljoen terug te dringen, waarvan 380 000 in België. De algemeenheid van deze doelstelling komt echter onvoldoende tegemoet aan de omstandigheden waarin diverse kwetsbare groepen zich bevinden. Voor een aanpak en opvolging op maat zijn subdoelstellingen op basis van leeftijd, geslacht, afkomst en achtergrond onontbeerlijk. Voor elk van deze subdoelstellingen moet op jaarlijkse basis duidelijke rapportering en tussentijds overleg met het middenveld voorzien worden.

3. In 2000 werd de open coördinatiemethode voor sociale bescherming en sociale inclusie ingevoerd ter coördinatie van het sociaal beleid van de EU-lidstaten. De recente uitbouw van het Europees Semester had de bestaande sociale coördinatie kunnen versterken en stimuleren. Toch stelt de Vlaamse Ouderenraad vast dat de sociale coördinatie binnen het Europees Semester stelselmatig verder wordt afgezwakt. Aangezien het hierbij gaat om een van de weinige hefboomen voor de realisatie van de sociale EU 2020-doelstellingen is dit een zorgwekkende evolutie. De Vlaamse Ouderenraad pleit voor een centrale, zichtbare en sturende rol voor de sociale open coördinatiemethode binnen het Europees Semester, gekoppeld aan duidelijke plannings- en implementatieprocessen op nationaal niveau.

Doelgerichte armoedebestrijding

4. Armoedebestrijding vereist een multidimensionele benadering, zowel op vlak van onderzoek als aanpak. Dit impliceert dat bij het in kaart brengen van armoede aangepaste indicatoren gebruikt moeten worden die alle voorwaarden meten om op een menswaardige manier deel te nemen aan de samenleving, zoals budgetkorven en referentiebudgetten. Ook de implementatie ervan in het beleid is aangewezen.

5. Europese regelgeving dient een toereikend minimuminkomen voor alle ouderen te waarborgen, op maat van en haalbaar voor elke individuele lidstaat. Een dergelijke richtlijn zou op termijn eveneens een mogelijk aanknopingspunt kunnen bieden voor een algemeen Europees minimuminkomen in functie van het levenspeil per lidstaat.

6. Het Europees Sociaal Fonds vormt het voornaamste beleidsinstrument dat de EU zelf in handen heeft om armoede aan de basis aan te pakken. De Vlaamse Ouderenraad pleit dan ook, in navolging van AGE Platform Europe en Social Platform, voor het toewijzen van een verzekerd aandeel uit het budget van het Europees Sociaal Fonds aan armoedebestrijding. Daarnaast dient het 'Fonds voor Europese hulp aan de meest behoeftigen' voldoende middelen te krijgen om effectief een wezenlijke impact te kunnen hebben bij het bestrijden van ernstige materiële achterstelling.

Gebalanceerde pensioenhervormingen

7. Met het Groenboek en Witboek rond de pensioenen zet de EU haar eerste stappen op het terrein van de hervorming van de wettelijke pensioenen. Toch blijkt nu al een duidelijke sturing naar de versterking van de aanvullende pijlers en een verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd. De Vlaamse Ouderenraad plaatst vraagtekens bij dit dominante discours, dat in essentie neerkomt op het individualiseren van de verantwoordelijkheid voor een adequaat pensioeninkomen. Prioritair blijft dat het wettelijk pensioen voor iedereen volstaat om een menswaardige levensstandaard te genieten.

Ook moet de betaalbaarheid van de pensioenen gewaarborgd zijn. Het drastisch verminderen van pensioenen, zoals nu in bepaalde lidstaten in functie van besparingen gebeurt, zou op een absoluut veto van Europa moeten stuiten.

8. In navolging van het Witboek Pensioenen dient de Europese Unie erover te waken dat de vervangingsratio van de pensioenen in alle lidstaten voldoende hoog is. Daarbij dienen de lidstaten aangemoedigd te worden om de pensioenen écht welvaartsvast te maken. Dit houdt een structurele, automatische en procentuele welvaartsaanpassing in, waarbij de pensioenen zowel tred houden met de inflatie als met de evolutie van de lonen.

9. De toegankelijkheid, betrouwbaarheid en veiligheid van de overige pensioenpijlers dient op Europees niveau sterker gereguleerd te worden. Wat betreft de tweede pijler dienen daarbij duidelijkere criteria op vlak van controle, transparantie en risicomanagement vastgelegd te worden.

Economie en arbeid

---

10. De Europese samenhang zou versterkt kunnen worden aan de hand van meer internationale solidariteit door onder andere meer zuurstof te geven aan de zuidelijke lidstaten in moeilijkheden.

Economisch en financieel toezicht

11. Sinds het uitbreken van de economische crisis werd een scherper toezicht op de financiële sector opgebouwd op Europees niveau. In navolging daarvan is de oprichting van een bankunie, een sterke autoriteit die toezicht moet houden en onder meer de sluiting van banken kan voorkomen, noodzakelijk. Tegelijk acht de Vlaamse Ouderenraad het wenselijk eveneens het Europees toezicht op verzekeringsproducten beter te organiseren.

12. Naarmate de groep ouderen toeneemt, groeit ook de Europese markt voor goederen en diensten gericht op ouderen. Gezien de vaak kwetsbare positie van de doelgroep dient deze *silver economy* doordacht omkaderd te worden op vlak van consumentenbescherming, transparante informatie en non-discriminatie.

13. Hoewel de eenmaking van de interne markt voor goederen en diensten binnen de EU al ver gevorderd is, dient deze doelstelling nog steeds met de nodige voorzichtigheid nagestreefd te worden. Zo brengt de geliberaliseerde energiemarkt een toegenomen complexiteit met zich mee, die nadelig kan zijn voor de transparantie qua prijzen en de kwaliteit van de dienstverlening. Indien deze beleidskoers verder doorgedreven wordt, is het van cruciaal belang dat de Europese Unie alles in het werk stelt opdat levensnoodzakelijke goederen, voorzieningen en diensten kwaliteitsvol, toegankelijk en betaalbaar blijven voor iedereen.

Voldoende aangepast en kwalitatief werk

14. De Europese doelstelling om de arbeidsparticipatie van 55-plussers te verhogen, vereist een actieve en sociale beleidsaanpak. Maatregelen zoals het verhogen van de pensioenleeftijd en een sterkere koppeling van de pensioenen aan het aantal effectief gewerkte loopbaanjaren volstaan daarbij niet. De verlenging van de loopbanen moet zich effectief vertalen naar meer gewerkte jaren, niet naar meer niet-actieve jaren voorafgaand aan de pensionering. Hier is een beleid voor nodig dat inzet op het creëren van tewerkstelling voor oudere werknemers, het bestrijden van leeftijdsdiscriminatie, het bieden van mogelijkheden tot aangepaste vorming en training en het aanpassen van de arbeidsomstandigheden waar nodig. De Europese Unie dient een beleid uit te werken dat oudere werknemers reëel ondersteunt, en dat de invoering en uitwisseling van goede praktijken op vlak van een leeftijdsvriendelijk personeelsbeleid stimuleert.

15. De Europese Unie heeft door wetgeving en rechtspraak in het verleden een leidende rol gespeeld op vlak van discriminatiebestrijding op basis van geslacht, afkomst, godsdienst en leeftijd op de arbeidsmarkt. Zo heeft de richtlijn voor een gelijke behandeling in werkgelegenheid en beroep (2000/78/EC) zowel geleid tot expliciete wetgeving rond leeftijdsdiscriminatie binnen de lidstaten, als bijgedragen tot het publieke bewustzijn rond de noodzaak om langer te werken. Tegelijk blijkt dat de bestaande nationale en Europese wetgeving rond leeftijdsdiscriminatie in vergelijking met andere discriminatievormen zwakker en complexer geformuleerd is, en meer ruimte laat voor uitzonderingen. De inhoudelijke discrepanties bij de omzetting van deze richtlijn door de verschillende lidstaten, de moeizame afdwinging ervan en de verzwakking van de positie van oudere werknemers

door de economische crisis wijzen erop dat de betreffende wetgeving op Europees niveau versterkt dient te worden.

16. Tegelijk blijkt uit de Eurobarometer van 2012 dat, los van de bestaande antidiscriminatie wetgeving, over heel de Europese Unie de negatieve maatschappelijke perceptie rond leeftijd op de arbeidsmarkt een aanzienlijke barrière vormt voor het behouden of verwerven van een baan voor oudere werknemers. De aanzet die tijdens het Europees Jaar 2012 werd gegeven om de beeldvorming en attitudes ten aanzien van ouderen te verbeteren, dient in de komende jaren dan ook doelgericht verdergezet te worden.

17. Er zijn meer inspanningen nodig die bijdragen tot het garanderen van voldoende flexibiliteit in de latere loopbaan. Dit niet alleen om de reële loopbanen op een houdbare manier te verlengen, maar ook om een balans te vinden tussen langer werken en de andere maatschappelijke taken die ouderen vaak opnemen. Zo vervullen ouderen zorgtaken binnen het gezin en ontlasten ze jongere generaties, zowel financieel als door het aanreiken van kennis, ervaring en praktische ondersteuning. Hierdoor kunnen deze jongeren een grotere maatschappelijke rol opnemen. De relevantie van deze indirecte bijdrage tot de economie en arbeidsmarkt mag niet gezien worden als een vanzelfsprekendheid die geen beleidsmatige aandacht verdient.

Maatschappelijke participatie

Volwaardige politieke participatie

18. Echte betrokkenheid bij het Europees beleid houdt meer in dan loutere informatieverstrekking over wat Europa doet en waarom. Het vereist inspraak van de burgers in het beleid en een rol in de beslissingen die worden genomen. Bijgevolg dienen raadpleging en adviesvragen ten aanzien van ouderen systematisch onderdeel uit te maken van het beleidsproces rond maatregelen die ouderen aanbelangen, ook op Europees niveau. Dit kan gebeuren via de Vlaamse Ouderenraad, de Federale Adviesraad voor Ouderen en AGE Platform Europe.

Levenslang leren

19. Het stimuleren van een actief Europees burgerschap impliceert dat de EU de middelen en omkadering moet voorzien die elke Europese burger de kans geven maatschappelijk te participeren. Dit kan onder meer door het stimuleren en ondersteunen van Europese uitwisselingsprojecten voor alle doel- en leeftijdsgroepen, zodat deelname hieraan niet beperkt blijft tot een klein publiek.

20. In het kader van *Erasmus+* dient voldoende aandacht te gaan naar het ondersteunen van volwasseneneducatie. Levenslang en levensbreed leren in een snel evoluerende maatschappij vereist immers dat er voldoende opleidingsmogelijkheden bestaan waardoor volwassenen hun know-how en competenties kunnen verbeteren, zowel met het oog op de arbeidsmarkt als hun maatschappelijke inzet en persoonlijke ontplooiing.

Aandacht voor diversiteit en non-discriminatie

21. Europa dient sociale inclusie en solidariteit tussen en binnen generaties in ruime zin te bevorderen. Dit veronderstelt adequate oplossingen om alle ouderen gelijke rechten te laten genieten in alle levensdomeinen, gelijke toegang te geven tot goederen, diensten en voorzieningen, en volwaardige kansen te creëren voor maatschappelijke participatie, los van leeftijd of eventuele arbeidsdeelname. Enkel vanuit een gelijkwaardige positie kunnen ouderen een volwaardig EU-burgerschap ervaren zoals elke andere EU-burger.

22. Door de groeiende diversiteit onder ouderen is er aandacht nodig voor factoren die leiden tot de onderbescherming van heel wat ouderen, zoals een lage geletterdheid, taalbarrières, onvoldoende informatie over beschikbare sociale diensten, een gebrekkig inzicht in de complexe structuren van de overheid, financiële problemen enz. Europa kan haar bezorgdheid hierover tonen door een structurele aanpak uit te werken die de betreffende doelgroepen ondersteunt.

23. Omdat de toenemende verkleuring binnen de vergrijzing voor een aantal specifieke bijkomende uitdagingen zorgt, zeker wanneer het gaat om mensen die pas op latere leeftijd migreren, is het wenselijk dat op Europees niveau een geïntegreerde aanpak wordt uitgedacht voor de sociale inclusie van ouderen van vreemde origine. Deze groep dient zelf ook een relevante stem te krijgen binnen dit debat.

24. Vanuit de EU dienen concrete maatregelen vastgelegd te worden om leeftijdsdiscriminatie te voorkomen en te bestrijden op de verschillende levensdomeinen, zoals de toegang tot goederen en diensten, de gezondheidszorg, de arbeidsmarkt en huisvesting.

Specifiek in de toegang tot hospitalisatieverzekeringen kunnen ernstige vragen gesteld worden. Ouderen worden onder meer geconfronteerd met weigeringen of buitensporige premiestijgingen, louter omwille van hun leeftijd. Dergelijke leeftijdsgrenzen kunnen oudere personen sterk discrimineren en zijn enkel toegestaan wanneer deze grenzen redelijk en objectief zijn. Er wordt daarom zeer sterk gepleit voor de garantie dat een goede en betaalbare hospitalisatieverzekering voor alle ouderen toegankelijk wordt gemaakt. Daarbij beklemtoont de Vlaamse Ouderenraad dat de kosten die samenhangen met eventuele risico's verbonden aan de leeftijd gespreid moeten worden over alle verzekerden, jong en oud. Zij mogen niet specifiek verhaald worden op de oudere personen. Europa moet hierin een trekkersrol opnemen.

Informatie en sensibilisering

25. De Europese Unie verleent steun aan een brede waaier van projecten en campagnes. Om de impact van deze projecten te maximaliseren, en de stimulerende rol van de Europese Unie erin beter zichtbaar te maken, moet meer rekening gehouden worden met de informatiebehoefte van verschillende bevolkingsgroepen. Informatie moet dus eveneens via de traditionele kanalen verspreid worden, niet enkel via het internet, zodat iedereen autonoom en eenvoudig geïnformeerd en gesensibiliseerd kan worden.

26. Europese projectoproepen dienen vroeger aangekondigd te worden en meer tijd te laten voor het indienen van projectvoorstellen, zodat ook minder grote organisaties de mogelijkheid krijgen hierop in te stappen.

27. De Vlaamse Ouderenraad pleit ervoor de Eurostat-indicatoren blijvend op te volgen en te publiceren, zodat kan worden nagegaan welke vorderingen beleidsmatig gemaakt zijn en deze cijfers een accurate aanvulling vormen op lokale en regionale statistieken. Voldoende aandacht moet gaan naar de zogenaamde 'zachte sectoren': welzijn, sociale bescherming, maatschappelijke participatie enz.

Gezondheid en welzijn

Kwaliteitsvolle, toegankelijke en betaalbare zorg

28. Gezondheids- en welzijnszorg dienen op solidaire basis gestoeld te zijn, waarbij dezelfde toegang en kwaliteit van zorg gegarandeerd worden, ongeacht inkomenssituatie of sociale achtergrond. Alles moet in het werk gesteld worden opdat de zorg kwalitatief hoogstaand is voor ieder die ze nodig heeft. De EU moet minimale kwaliteitsnormen voor gezondheidszorg opleggen en controleren.

29. Hoewel de meeste ouderen gebruikmaken van de gezondheidszorgen in hun eigen land, is het soms aangewezen dat patiënten een behandeling in het buitenland krijgen. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn bij zeer specialistische zorg in grensgebieden tussen België en Nederland, Frankrijk, Duitsland of Luxemburg, waar de dichtstbijzijnde passende zorginstelling in het buitenland gevestigd is. De regels voor de vergoeding van zorg in het buitenland zijn momenteel echter onvoldoende transparant. Daarom pleit de Vlaamse Ouderenraad voor concrete Europese wetgeving waarmee het duidelijker wordt hoe EU-burgers zich in een ander EU-land kunnen laten behandelen en wie verantwoordelijk is voor de kwaliteit, veiligheid en financiering van de internationale zorg.

30. Het is wenselijk een uniform Europees vaccinatiebeleid uit te bouwen. Dit beleid moet erop gericht zijn de Europese bevolking gedurende het hele leven doeltreffend te beschermen tegen vaccineerbare infectieziekten.

31. Hoewel het openstellen van de dienstenmarkten voor concurrentie in een aantal gevallen geleid heeft tot een uitbreiding van het aanbod en meer keuzemogelijkheden, wijst de Vlaamse Ouderenraad erop dat in het bijzonder de residentiële ouderenzorg niet als een louter commerciële dienst benaderd kan worden. Aangezien deze residentiële zorg bestaat uit een zorggedeelte, een woongedeelte en een leefgedeelte wordt door de ouderen erkend dat de markt een rol kan spelen in de laatste twee elementen, namelijk het aanbieden van meer of minder luxueuze woongelegenheden en hotelfaciliteiten. Dit geldt echter niet voor het aanbieden van zorggebonden diensten. Gezien het publieke belang van zorg en de risico's op marktfalen verwacht de Vlaamse Ouderenraad dat de Europese Unie het liberaliseringsbeleid in de gezondheidszorg grondig bestudeert en met zeer veel voorzichtigheid aanpakt.

32. Om de toegang tot de gezondheidszorg te vrijwaren, moet elke lidstaat in eerste instantie inzetten op een betaalbare, goed functionerende en voldoende dekkende ziekteverzekering, al dan niet in combinatie met voor iedereen toegankelijke aanvullende diensten.

In enkele Europese landen wordt die ziekteverzekering aangeboden door de ziekenfondsen of mutualiteiten. In het kader van de Europese dienstenrichtlijn staat hun werking echter onder druk door de concurrentie van verzekeringsmaatschappijen. Het gevaar bestaat dan ook dat mutualiteiten zich gedwongen zullen zien om zich om te vormen tot commerciële organisaties ('demutualisering'), wat geen optie is. Daarom is een apart Europees statuut voor de ziekenfondsen absoluut nodig.

33. In Europa lijden 7 miljoen mensen aan de ziekte van Alzheimer of een andere vorm van dementie en krijgen 20 miljoen familieleden er indirect mee te maken. In 2040 zullen het er tweemaal zoveel zijn. Hierdoor zullen de solidariteitsmechanismen in de verschillende Europese landen steeds vaker onder druk komen te staan.

Omdat dementie zoveel voorkomt, zoveel kosten meebrengt en zo diep ingrijpt op gezinnen en de samenleving, moet deze ziekte meer aandacht krijgen in het EU-gezondheidsbeleid en dit op een geïntegreerde planmatige wijze. Europa moet informeren, sensibiliseren, onderlinge uitwisseling bevorderen en via algemene richtlijnen de lidstaten bewegen om tijdig in te spelen op deze nieuwe uitdaging.

Erkenning van informele zorg

34. Zorgverlening en ondersteuning binnen de familie vormen één van de belangrijkste onbetaalde (en daardoor vaak ondergewaardeerde) vormen van actief ouder worden. De Vlaamse Ouderenraad pleit voor het creëren van de nodige ondersteuning en omkadering voor de maatschappelijke rol van de mantelzorger, zeker binnen het huidige klimaat gericht op een langere arbeidsparticipatie.

Belang van preventie

35. Meer jaren in goede gezondheid vergroten de zelfstandigheid en inbreng van ouderen in de samenleving, verlichten de druk op de zorgsector, voorkomen dat mensen de arbeidsmarkt moeten verlaten om gezondheidsredenen en dragen dus bij tot de economische groei binnen de EU. Net daarom zijn een preventieve aanpak en initiatieven rond zelfzorg zo belangrijk. Hierin kan Europa een stimulerende rol opnemen alsook bestaande acties sterker promoten (o.a. inzake valpreventie, gezonde voeding en beweging).

36. Ondervoeding bij ouderen is een vaak onderschat, maar zeer ernstig probleem. Het heeft zware gevolgen voor de algemene gezondheid en levenskwaliteit van de oudere persoon en voor de lidstaten die te maken krijgen met steeds oplopende kosten in de gezondheidszorg. De strijd tegen ondervoeding van ouderen in ziekenhuizen, woonzorgcentra en in de thuissituatie dient daarom vanuit Europa sterker getrokken worden, door:

- a. verdere acties in de bewustmaking van de lidstaten;

- b. het formuleren van aanbevelingen voor woonzorgcentra, naar analogie met de resolutie van de Raad van Europa (2003) met aanbevelingen voor de lidstaten om ondervoeding in ziekenhuizen snel te detecteren en op te volgen;
- c. het naar waarde schatten en uitvoering geven aan de aanbevelingen van de expertengroep European Nutrition for Health Alliance (ENHA). De ENHA roept op tot een verplichte screening van de voedingstoestand van ouderen binnen de Europese Unie, een intersectorale aanpak van ondervoeding bij ouderen, het sensibiliseren en informeren van ouderen en hun omgeving over het fenomeen van ondervoeding, het organiseren van een goed opleidingsaanbod inzake ondervoeding voor alle gezondheidswerkers en het vastleggen van procedures voor de preventie en behandeling van ondervoeding bij ouderen.

37. Hoewel de luchtkwaliteit er in Noord-West-Europa de laatste decennia op vooruitgegaan is door zuinigere wagens, een sterk verminderd gebruik van steenkool en minder vervuilende industrie blijft luchtverontreiniging een belangrijke invloed hebben op de gezondheid, zeker bij kwetsbare groepen zoals ouderen. De Europese Unie moet een duidelijke strategie voor het verbeteren van de luchtkwaliteit uitwerken en tevens meer aandacht besteden aan de binnenluchtkwaliteit van huizen, woonzorgcentra, revalidatiecentra ...

Klimaat en duurzame ontwikkeling

---

38. Bestrijding van de klimaatsverandering is nodig om bij te dragen aan een duurzame toekomst voor ouderen, hun kinderen en kleinkinderen. De Europese Unie moet daarom een voortrekkersrol spelen bij de klimaatsconferenties voor de opvolging van het Kyoto-Protocol. De sociale en gezondheidsgevolgen van klimaatsverandering moeten nader bestudeerd worden en richting geven aan het Europees klimaatbeleid.

39. Duurzame ontwikkeling zou nog veel sterker aan de basis moeten liggen van beleidsbeslissingen. Om deze duurzame ontwikkeling te laten slagen, is een Europees en geïntegreerd beleid nodig dat gebaseerd is op de deskundigheid van diverse stakeholders. De Vlaamse Ouderenraad vraagt meer te investeren in onderzoek en ontwikkeling van alternatieve energiebronnen en energiezuinige maatregelen.

Leeftijdsvriendelijke omgevingen

Samenwerking rond demografische veranderingen

40. Tot op heden ontbreekt een Europees kader om ervaringen en goede praktijken uit te wisselen omtrent innovatie voor leeftijdsvriendelijke omgevingen. AGE Plaform Europe tracht daarom een EU Convenant rond Demografische Veranderingen op te richten, waarbinnen overheden op lokaal en regionaal niveau, ouderenorganisaties, ondernemingen en andere partners over heel Europa samengebracht worden in een lerend netwerk. De

Vlaamse Ouderenraad roept het Europees Parlement en de Europese Commissie op deze campagne te steunen en te streven naar de oprichting van een Europese instelling die deze rol op zich neemt en de aandacht voor deze materie verankert in het Europees beleid.

41. Het Europees Innovatiepartnerschap Actief en Gezond Ouder Worden (EIP on AHA) streeft een *triple win* na: gezond en actief ouder worden voor burgers, duurzame en efficiënte sociale zekerheids- en gezondheidszorgsystemen voor lidstaten, en het stimuleren van innovatie en onderzoek op vlak van welzijn en zorg voor een competitieve economie. Belangrijk is dat 'actief en gezond ouder worden' in dit kader breder geïnterpreteerd wordt dan langer kunnen werken. Voldoende aandacht moet gaan naar projecten en innovatie op vlak van sport en bewegen, vrijwilligerswerk, sociaal contact, ICT en digitale inclusie, Universal Design enz.

Mobiliteit in Europa

42. Het reizigerstransport per spoor is een openbare dienstverlening die de oudere bevolking een hoge mate van mobiliteit geeft. Dit is zowel geldig voor het vervoer op korte afstand als voor het vervoer over langere trajecten en over de landsgrenzen heen. Binnen deze sector moet het Europese liberaliseringsproject dan ook goed doordacht aangepakt worden.

43. Europa dient alles in het werk te stellen opdat het internationale reizigersverkeer, dat sinds 1 januari 2010 vrijgemaakt is, in al zijn vormen betrouwbaar en toegankelijk zou zijn voor reizigers van alle leeftijden. Een goed geïntegreerd spoorwegnet met betaalbare tarieven en een goede toegankelijkheid garandeert de basismobiliteit voor iedereen, en zeker voor de ouderen.

Bouwen aan een evenwichtig woonbeleid

44. Hoewel de Europese Unie geen expliciete bevoegdheid heeft op het gebied van het woonbeleid, is het belang van huisvesting voor de verwezenlijking van verschillende politieke hoofddoelstellingen van de Unie zeer groot (economische stabiliteit, bestrijding van sociale uitsluiting enz.). De Vlaamse Ouderenraad waardeert daarom dat via de Europese structuurfondsen steun gegeven kan worden voor energiebesparende renovaties van sociale woningen en voor de verbetering van de woonomstandigheden van achterstandsgroepen. Ouderen moeten hierbij uitdrukkelijk als doelgroep erkend worden.

45. De grote meerderheid van de ouderen wil zo lang mogelijk in de eigen woonomgeving en het eigen huis blijven wonen, ook wanneer men zorg nodig heeft. De Vlaamse Ouderenraad pleit ervoor om in het Europees beleid dit *ageing in place* te ondersteunen en aan te moedigen.

46. Onderzoek naar technologische ontwikkelingen die de zelfstandigheid en veiligheid van ouderen in de woonomgeving kunnen bevorderen, moeten gestimuleerd worden. Bijzondere aandacht moet daarbij ook gaan naar de betrokkenheid van ouderen bij de ontwikkeling van een aanbod dat aansluit bij reële behoeften en dat breed toegankelijk is. De richtlijnen in het kader van het Universal Design-principe kunnen als basis dienen. De realisatie van dit principe zal zorgen voor een integrale en inclusieve toegankelijkheid en bruikbaarheid voor iedereen.

47. Aangezien sociale huisvesting voor inkomenszwakke ouderen een goede garantie op een betaalbare en kwalitatieve woning biedt, zijn meer investeringen in de sociale huisvesting noodzakelijk. In de huidige context van economische crisis, stijgende armoedecijfers en falende particuliere huizenmarkten in verschillende lidstaten, kan Europa hierbij een meerwaarde betekenen. Een Europees programma voor sociale huisvesting met kwantitatieve en kwalitatieve doelstellingen en voldoende middelen blijft nodig.

48. Europa dient bij te dragen aan het evenwicht op de woningmarkt, gezien het belang daarvan voor de financiële en economische stabiliteit op Europees niveau. Het is daarom niet realistisch om enkel in te zetten op de sociale woningmarkt. Evenwaardige aandacht moet uitgaan naar de private huur- en koopmarkt. Gedifferentieerde woonoplossingen moeten gestimuleerd worden om tegemoet te komen aan steeds meer uiteenlopende individuele en collectieve behoeften.

Goedgekeurd door de algemene vergadering op 6 november 2013.

Jul Geeroms
Voorzitter

Mie Moerenhout
Directeur